

**TRABAJO DE FINAL DE GRADO EN TRADUCCIÓN E
INTERPRETACIÓN**

TREBALL DE FI DE GRAU EN TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

Departament de Traducció i Comunicació

TÍTULO / TÍTOL

**Anàlisi de la traducció al francès de Tombatossals,
de Josep Pascual Tirado**

Autor/a: Maria MARTÍ CORBATÓN

Tutor/a: Josep Roderic GUZMÁN PITARCH

Fecha de lectura/ Data de lectura: juny 2017

Agraïments

En primer lloc, voldria donar les gràcies als professors que he tingut al llarg de la meua vida d'estudiant. Com bé diu mon pare, un bon professor és aquell del qual sempre se'n recordarà l'alumne. Per sort, alguns dels professors que he tingut han format part del grup de traductors que va traduir fa uns anys l'obra que analitzaré en aquest Treball de Final de Grau. Gràcies, Xavier i Andreu per ensenyar-me tant de francès i de valencià, encara que no vos ho diguera mai. El meu bagatge lingüístic el vau començar a omplir vosaltres. Sobretot, gràcies a Josep per les tutories i intercanvis de correus durant este frenètic curs i encendre la llum quan de vegades les coses estaven fosques.

Com no, gràcies a la meua família, parella i amics per suportar-me durant aquest any tan dur i traure'm alguna vegada de casa. També gràcies al meu oncle Lluís per inspirar-me i ajudar-me en tot el que he pogut necessitar i més. A Tere, la meua àvia, per dir-me que no patisca tant, que tot iirà bé, i que puge a Morella per estar més tranquil·la, treballar millor i amb ella.

Tot i ser una persona prou independent i no demanar, de vegades, ajuda per ser tossuda i voler fer les coses per mi mateixa, gràcies a tots pels petits gestos.

També m'agradaria agrair el suport de les meues estimades companyes de classe, per estar més unides que mai i ajudar-nos tant. Poques persones deuen saber el que vol dir la paraula «amistat».

Gràcies a tots.

Resumen/ Resum:

La traducció dels dialectes sempre ha resultat una qüestió complicada i atractiva a parts iguals. Són moltes les teories que s'han escrit per estabilitzar aquesta qüestió però podríem dir que hi ha tantes teories com traductors. Cada traductor és lliure de triar la tècnica que més s'adeqüe al seu encàrrec i a la funció que ha de complir el text. En aquest treball s'ha decidit elegir el criteri de dos autors reconeguts a l'hora de fer l'anàlisi: Gloria Corpas i Josep Marco.

L'objectiu d'aquest Treball de Final de Grau és analitzar la traducció i adaptació al francès de l'obra *Tombatossals* de l'escriptor castellanenc Josep Pascual Tirado. L'obra està marcada per l'ús de localismes típics de la ciutat i província de Castelló i, per això, representa un gran repte traductològic. En aquest treball s'estudiarà l'obra i veurem el valor que té i ha tingut al llarg del temps.

També es veurem el significat de dialecte des de diferents punts de vista i definirem què és el *fràsic* o la fraseologia.

A més, es farà una anàlisi quantitativa i qualitativa de les tècniques de traducció que el grup de traductors ha utilitzat i es valoraran. El treball conclourà amb una reflexió sobre la tasca del traductor i la possible utilització d'aquest treball en un futur.

Lèxic, *fràsic*, fraseologia, dialecte, localisme.

1.	Introducció	7
1.1.	Justificació i motivació.....	7
1.2.	Objectius.....	7
2.	Marc teòric	9
2.1.	L'obra i l'autor: Tombatossals i Pascual Tirado	9
2.1.1.	Característiques de l'autor i de l'obra	9
2.1.2.	Importància de l'obra, recepció de l'obra	11
2.2.	La traducció al francès: descripció, l'obra i els traductors.....	11
2.3.	El dialecte i la seua traducció: lèxic i fraseologia	13
2.3.1.	Dialecte.....	13
	Prejudicis sobre els dialectes.....	14
	La traducció dels dialectes	16
2.3.2.	Fraseologia	18
2.4.	Localismes del Tombatossals: lèxic i fràsic.....	19
2.4.1.	Lèxic.....	20
2.4.2.	Fràsic	21
3.	La traducció dels localismes al francès: anàlisi quantitativa i qualitativa.....	22
3.1.	Anàlisi quantitativa	22
3.2.	Anàlisi qualitativa	23
4.	Conclusió.....	25
5.	Bibliografia.....	26
6.	Annexos.....	27
	Apèndix A. Taula del lèxic.	27
	Apèndix B. Taula del fràsic.	38

1. Introducció

Tombatossals representa l'origen mitològic de la ciutat de Castelló de la Plana i és coneguda per tots els castellanencs. A més a més, la ciutat compta amb escultures, escoles i festes que fan honor a l'obra de Josep Pascual Tirado.

Tombatossals és una de les obres més importants del principi del segle xx escrites en la nostra llengua. La història s'inspira en la mitologia literària universal i, segons va dir el mateix autor, és la imaginació del poble qui la va crear (Pascual, 1988). La personalitat de l'autor es veu reflectida en les pàgines de Tombatossals mitjançant l'exageració, la ironia, la riquesa lèxica, la diversitat dialectal, la fraseologia, etc.

Tots aquests elements fan que, al cap i a la fi, siga una obra propera al poble i de fàcil enteniment, però per als traductors la tasca esdevé molt més complicada.

En aquest treball s'analitzarà la traducció al francès de Tombatossals i es detallaran les tècniques utilitzades per a la traducció del lèxic i el fràsic de tipus local que es poden trobar.

1.1. Justificació i motivació

El fet d'haver triat aquest tema per realitzar el meu Treball de Final de Grau ve motivat pel meu oncle Lluís Meseguer. Gràcies a ell vaig descobrir que fa uns anys es va realitzar la traducció al francès d'una adaptació de Tombatossals i em va animar a estudiar-la. Però la meua relació amb aquesta obra no ve de fa poc, sinó que des de ben xicoteta hi estic una mica lligada. Fa uns anys, el meu oncle, juntament amb el seu nebot i fotògraf, Natxo Meseguer, em van fotografiar davant l'Institut Ribalta de Castelló per aparèixer en una publicació sobre les Normes del 32 sostenint entre les meues mans un exemplar de Tombatossals. A més, com tots els xiquets que hem anat a l'escola i a l'institut a Castelló, coneixem de primera mà la llegenda i convivim amb referències culturals de l'obra: noms de col·legis, colles, associacions culturals, escultures, etc.

En un primer moment, volia associar aquest treball amb una de les coses que més m'agrada: l'educació. Tanmateix, vaig decidir que aquest no era el moment i que, en uns anys, podria conjugar l'educació, la traducció i la literatura en una mateixa línia d'investigació, potser en un Treball Final de Màster i, fins i tot, un Doctorat.

1.2. Objectius

- Donar a conèixer l'obra de Josep Pascual Tirado
- Analitzar les dificultats del lèxic i del fràsic

- Analitzar les tècniques de traducció utilitzades
- Valorar les tècniques

2. Marc teòric

En una primera part, aquest marc teòric estudiarà l'obra i l'autor, es descriuran les característiques d'ambdós i s'analitzarà la seua importància. Després s'analitzarà el procés de traducció d'aquesta obra i es donaran unes pinzellades teòriques del dialecte i la fraseologia. Els exemples de l'objecte d'estudi del treball s'il·lustraran amb dues taules reduïdes en aquest apartat, però es poden consultar en l'Annex.

2.1. L'obra i l'autor: *Tombatossals* i *Pascual Tirado*

En aquest apartat ens centrarem a descriure l'obra i l'autor, quina repercussió ha tingut en el temps i de quina manera s'ha traduït al francès. A més, també recordarem algunes nocions teòriques sobre dialecte i fraseologia.

2.1.1. *Característiques de l'autor i de l'obra*

L'obra de Josep Pascual Tirado es considera mitològica, ja que fonamenta el naixement d'un Castelló ideal de manera mítica i simbòlica. L'autor va nàixer a Castelló l'any 1884 i va viure de primera mà el fenomen de la Renaixença. Després de l'època absolutista i la diglòssia del valencià respecte al castellà, la nostra llengua necessitava despertar. En aquell moment, hi havia una manca de tradició literària en terres valencianes, pràcticament nul·la, i els referents culturals que es tenien eren espanyols.

Castelló de la Plana era un poble gran i la seua economia es basava en l'agricultura. Amb el pas dels anys i amb el carlisme, van sorgir opinions polítiques diferents. Gràcies a la diversitat d'opinions, entre els ciutadans va nàixer la necessitat d'expressar-se i ho van fer mitjançant publicacions periòdiques en el *Butlletí*.

En ser Castelló terra d'agricultors, va aparéixer la figura del *llaurador lletraferit* i Josep Pascual Tirado és un dels màxims representants. Els llauradors lletraferits es caracteritzen — com apunta un dels grans estudiosos de Josep Pascual Tirado i de la seua obra *Tombatossals*, el catedràtic Lluís Meseguer, en l'estudi introductori per a l'obra de l'editorial Estel (1988)— per ser autodidactes quant a la literatura, per tindre un gran coneixement de la literatura oral (popular i costumista), per tindre una gran difusió, per la creació de símbols i pel lligam establert amb el poble.

Gràcies a aquest lligam entre la terra i els lectors, *Tombatossals* va ser tot un èxit. Tant en va tindre que es considera l'obra valenciana narrativa més perfeccionada de les primeres dècades del passat segle i tot un referent en la cultura castellanenca.

En un principi, l'obra no es va publicar com un llibre complet, sinó per capítols amb el títol de *Contalles de la Terra*. Els capítols es van començar a publicar l'any 1922 i l'any 1930

es va publicar l'obra al complet amb la col·laboració d'autors com ara Bernat Artola, Lluís Sales i Joan Baptista Porcar.

A grans trets, l'obra es caracteritza per:

- L'omnisciència del narrador: la passió ideològica que es mostra, la ironia i les al·lusions a les accions futures i el present del lector.
- Tècnica de doble temps: es troba quan la colla torna de la conquesta de les illes Columbretes. Mentre els conqueridors estan tristos i derrotats, a la Cort es mostra alegria i sentiment de victòria.
- Incoherència en la construcció de les accions: de vegades l'autor conta una acció sense justificar-la, com ara la llegenda de Tossal Gros i Penyeta Roja. Altres vegades, com en el cas de la creació màgica del Pinar, és detallada i extensa.
- Ideologia: sobretot la religiosa. En el passat segle la religió estava molt present i això es veu reflectit en la figura de Tombatossals, ja que tota la seua força prové de Déu. Per altra banda, el poder de Cagueme fa que llance tot el que engoleix per una part del cos que mai es diu de manera clara: el cul.
- Trets morfosintàctics originals: l'obra publicada i editada manté trets lingüístics com ara "lo" com a article definit o l'aparició de formes verbals no normatives actualment (discurria o interrompí).
- Riquesa lèxica i fraseologia de la zona rural de Castelló.

Segons Messeguer (1988), l'obra *Tombatossals* és un recull de la cultura castellanenca de l'època, ja que hi podem trobar:

- Cançons populars.
- Jocs infantils populars.
- Modismes i frases fetes.
- Refranys
- Creences i costums de la vida popular
- Menjars

No podem estar-nos sense fer esment d'un fet cabdal per a la riquesa lingüística de l'obra: Josep Pascual Tirado i Mossèn Alcover, *coautor del Diccionari Català-Valencià-Balear*, mantenien una estreta relació "lingüística". Alcover, per confeccionar el diccionari va crear la figura de "responsable comarcal", la funció del qual era fer un recull de termes i fraseologia típics de la zona. En el cas de Castelló, el responsable comarcal va ser Josep Pascual Tirado. En l'obra de Lluís Gimeno Betí, *Josep Pascual Tirado i l'Obra del Diccionari (1920/1930)*, es recull la correspondència que es van intercanviar Alcover i Tirado entre els anys 1920 i 1930. En una de les primeres cartes, Alcover invita Tirado a col·laborar en el recull de "paraules, modismes i *ditjos*" per a la "Calaixera" lingüística d'Alcover.

D'aquesta manera, moltes de les paraules que apareixen en el *Diccionari Català-Valencià-Balear* com a pròpies de Castelló, les va recollir Tirado de les publicacions que realitzava en el *Butlletí** i també de la seua gran obra *Tombatossals*.

2.1.2. *Importància de l'obra, recepció de l'obra*

Després de donar una petita ullada a les característiques més generals tant de l'obra, com del context de l'autor, passarem ara a descriure els trets que han fet de l'obra de Pascual Tirado un referent de la literatura castellanenca.

El mèrit lingüístic de l'obra fa que la «tornen monument dialectal d'alt interès» (Meseguer 1988, p. 65-68). El llenguatge de l'autor reflecteix l'època en què va viure, la classe social i la cultura.

Segons l'estudi introductor de Meseguer (1988), l'obra té cinc elements destacables:

- La literaturització d'un registre dialectal oral.
- L'ús de registres lingüístics diversos.
- La recollida de lèxic, fraseologia i estructures lingüístiques dialectals.
- La creació d'una alternativa lingüística enmig d'una mancança total de referents/antecedents valencians.
- L'assimilació dels criteris normativitzadors impulsats des de l'Institut d'Estudis Catalans.

Tombatossals beu de fonts molt diverses, però destaca el paralel·lisme amb *Tirant lo Blanc* quan compara el comanador de Fadrell amb el «cavaller» Cataquefaràs.

Les repercussions més destacables d'aquesta obra es troben sobretot a la ciutat de Castelló i no en obres literàries. De fet, a la ciutat existeixen monuments, curses, premis literaris, centres educatius i associacions culturals amb els noms dels personatges de l'obra. Durant les festes de la Magdalena, colles com la del Rei Barbut tenen un gran protagonisme. La llegenda del *galifant* es pren com a referència de la creació mitològica de la ciutat. D'aquesta manera, el *Tombatossals* ha esdevingut part del patrimoni de la cultura popular i tradicional de Castelló, segons explica un dels traductors de l'obra en el seu bloc personal, Andreu Beltran.

2.2. *La traducció al francès: descripció, l'obra i els traductors*

En un primer moment, es va traduir el *Tombatossals* a la nostra llengua més propera, el castellà. L'edició i la traducció la van dur a terme Lluís Meseguer i Maria Àngels Corbatón (2005).

* Es refereix al *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura (BSCC)*.

El CEFIRE† de Castelló va contactar a finals de l'any 2006 amb un grup de professors de francès perquè l'Ajuntament de Castelló, amb motiu de l'aniversari d'agermanament amb Châtellerault (França), demanava una col·laboració en francès. El ressò mediàtic que va tindre la traducció va ser molt gran [<https://www.youtube.com/watch?v=BtjPln0U5nY>], ja que fins i tot l'antic canal de televisió Punt Dos va realitzar als traductors una entrevista. Els professors‡ es van reunir per valorar diferents propostes i finalment van decidir traduir l'adaptació del *Tombatossals* de Josep Miquel Carceller i Pere Duch. Aquesta va ser una bona manera de difondre la literatura castellanenca.

La riquesa lèxica presentava un gran repte per als traductors i segons s'explica en el bloc d'Andreu Beltran [<http://andreubeltran.blogspot.com.es/2008/11/cassecoteaux.html>], aquestes són les tècniques que van utilitzar:

- a) L'expressió francesa amb el mateix sentit

«No se sentia ni una mosca»

«Arruixa que plou»

On aurait entendu une mouche voler

Comme si on pissait dans un violon

Cal remarcar la primera expressió “no se sentia ni una mosca”, a la traducció francesa el que es diu realment és que “s'hagués pogut escoltar el vol d'una mosca” dues maneres diferents de veure la mateixa realitat.

- b) Calc de l'expressió original «no hi ha res millor que un animal que vola per animar la cassola»

il n'y a rien de meilleur qu'un animal qui vole pour animer la casserole

No hi ha en francès cap frase feta ni refrany per aquesta expressió i si es dona a llegir a un natiu de la llengua d'arribada, entén perfectament el que significa, amb la gràcia de l'ocurrència i la rima, doncs s'ha traduït literalment.

- c) Manteniment de la frase comparativa com a recurs expressiu :

«més seriós que un plat d'arrós»

sérieux comme un pape

† Centres de Formació, Innovació i Recursos Educatius (**CEFIRE**) de la Comunitat Valenciana

‡ Els professors que formen aquest grup són: Maria Elvira Barreda, Andreu Beltran, Carmen Gil, Natividad Martínez, Mariela Perpén, Xavier Sebastià i Mª Teresa Ulldemolins.

La comparació, que sempre és una opció molt recurrent en el llenguatge col·loquial, es manté en la traducció. En canvi es produeix una variació pel que fa a la frase comparativa que en el cas de la llengua 1 fa ús del comparatiu de superioritat i en la llengua 2 d'un comparatiu d'igualtat.

Cal dir, que l'objectiu de la traducció és promocionar la ciutat de Castelló i no la riquesa lèxica. Tot i això, les tècniques utilitzades demostren que és possible traduir, dins de la mesura del possible, la fraseologia i la lexicografia.

2.3. El dialecte i la seua traducció: lèxic i fraseologia

Tal com hem apuntat, les formes dialectals individualitzades en el lèxic i la fraseologia són força palmàries en Tombatossals. Així abans d'anar més endavant farem un repàs del concepte de dialecte.

2.3.1. Dialecte

Avui dia existeixen moltes definicions, teories i prejudicis sobre els dialectes. En aquest apartat intentarem definir el terme i eliminar els prejudicis sobre ell.

Començarem amb la definició del terme *dialecte* que hem extret de dues obres de referència de la llengua catalana i la francesa.

Tant el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* com el *Diccionari Normatiu de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua* defineixen el terme «dialecte» com:

- 1 m. [LC] [FL] Varietat geogràfica, històrica o social d'una llengua, associada a la procedència dels parlants.
- 2 m. [LC] [FL] Modalitat que presenta una llengua en una zona determinada del seu domini.
- 3 [FL] dialecte consecutiu. Dialecte resultant del desplaçament d'una llengua per raons històriques. El valencià, el baleàric i l'alguerès són dialectes consecutius.
- 4 [FL] dialecte constitutiu. Dialecte resultant de l'evolució d'una llengua parlada anteriorment en el territori que avui ocupa aquest dialecte. El català central, el nord-occidental i el septentrional són dialectes constitutius.

En canvi, l'enciclopèdia en versió electrònica *Larousse* el defineix com:

Ensemble de parlars qui présentent des particularités communes et dont les traits caractéristiques dominants sont sensibles aux usagers.

Les definicions que ens ofereixen els diccionaris són poc precises per a aquest treball, per això farem una recerca del terme en dues enciclopèdies de referència en ambdues llengües.

D'una banda, l'*Enciclopèdia Catalana* defineix «dialecte» com:

Cadascuna de les modalitats que presenta una llengua en les diverses regions del seu domini.

Aquestes són delimitades per diverses isoglosses (isoglossa), els parlants d'una de les quals modalitats no tenen gaires dificultats de comprensió amb els parlants de les altres, tot i que tenen consciència de certes diferències entre elles. En el món grec, el terme διάλεκτος significava 'conversa', 'discussió' o 'parlar local d'importància literària', i, així, hom troba que el dòric hi servia per a la lírica coral, el jònic, per a l'èpica, etc. Són dialectes del català el rossellonès, el català central, el balear, l'alguerès, el català nord-occidental i el valencià. Sovint un dels dialectes d'un domini adquireix, per factors polítics, culturals i econòmics, un predomini sobre els altres i es converteix en llengua comuna. Consoliden aquest estatut l'ensenyament escolar, l'administració, la fixació de l'ús per corporacions, etc. Així, el francià, antic dialecte de l'Illa de França, fou la base del francès, i el toscà ho fou de l'italià. El català comú, tot i que pren per base el català central, ha acceptat elements dels altres dialectes. A més d'aquest concepte horitzontal de dialecte n'hi ha un altre de vertical, el de dialecte social o sistema lingüístic d'un grup social determinat, de particularitats sobretot lèxiques, sigui amb una finalitat esotèrica (malfactors, facinerosos, etc) o bé formant part d'una llengua tècnica o de grup (argot, dialectologia, geografia lingüística, patuès).

En canvi, l'*Encyclopédie Larousse* defineix aquest terme com:

Les dialectes sont des variantes d'une langue utilisées dans une aire géographique et/ou sociale plus restreinte que celle-ci. Il n'existe pas de différence linguistique entre une langue et un dialecte : dans les deux cas, on se trouve en présence d'un système lexical, syntaxique et phonétique complet. La différence est d'ordre social, politique, culturel : pour des raisons historiques diverses un dialecte a acquis le statut de langue nationale (ou langue commune) ; ainsi le dialecte de l'Île-de-France, le toscan, le haut allemand, le dialecte de la région de Londres, etc. Il y a eu ensuite fixation d'une norme écrite et orale, diffusion de la langue par la littérature, l'enseignement et, aujourd'hui, les médias. Les dialectes se trouvent donc concurrencés par la langue commune et reculent devant elle. Ils peuvent alors dégénérer au point de devenir des patois, c'est-à-dire des parlars qui ne sont plus utilisés que pour les besoins de la vie quotidienne dans des milieux restreints, généralement ruraux. Ce ne sont plus que des systèmes incomplets, voués à une disparition plus ou moins rapide.

Les definicions que donen les dues obres tenen alguna ressemblança però l'*Encyclopédie Larousse* preveu la desaparició tard o d'hora dels dialectes. L'obra francesa restringeix l'ús dels dialectes a les zones concretes i medis rurals, mentre que l'ús que en fa l'*Enciclopèdia Catalana* és molt més conciliador. Aquest fet es justifica en la dicotomia que estableix de la concepció del terme: l'horitzontal i la vertical. El concepte horitzontal del dialecte fa referència al fet que el català central té alguns elements de la resta de dialectes, mentre que el vertical concentra el parlar d'un grup social determinat.

Prejudicis sobre els dialectes

El professor de la Universitat Jaume I, Manuel Sifre, en la seua obra *Llengua i dialecte* (2005), refuta algunes idees i prejudicis que es tenen sobre els dialectes mitjançant un decàleg. En aquest treball dividirem el decàleg en tres parts: afirmacions exactes, afirmacions inexactes i afirmacions que depenen del context, segons Sifre.

Afirmacions exactes:

- *Les llengües són conjunts de dialectes relacionats genèticament i mútuament intercomprensibles.* Segons aquesta postura, que és la que defensa la lingüística contemporània, totes les varietats geogràfiques d'una llengua són dialectes.
- *Les llengües estàndards emergeixen i es consoliden perquè tenen algunes qualitats superiors que les fan especialment aptes per al regiment col·lectiu i per a ser vehicles de nacionalitat.* Les llengües estàndard apareixen i es consoliden perquè els centres de poder (en moments concrets) van impulsar unes determinades varietats lingüístiques.

Afirmacions inexactes:

- *Els dialectes són variants no estandarditzades caracteritzades per exhibir molta variació regional i social.* Aquesta idea és inexacta perquè no es sap diferenciar entre llengua natural i llengua culta. La llengua natural es caracteritza per la varietat, mentre que la llengua culta per la fixació i rigidesa.
- *Les llengües tenen literatura, els dialectes no.* Els dialectes poden tindre tradicions i manifestacions orals molt codificades i riques tant en literatura escrita com no escrita. Per exemple, a l'antiga Grècia, els dialectes es consideraven idonis per gèneres literaris concrets.
- *Les formes de parla amb sistemes d'escriptura diferents són llengües diferents.* L'escriptura no té res a veure amb la comprensió entre ambdós sistemes.
- *Les llengües han existit des de temps immemorial i són entitats relativament fixes i immutables.* Com ja hem dit anteriorment, s'estableix una diferència entre la llengua natural i la culta. La primera existeix des de l'aparició dels humans i la segona depèn del temps. Sols podem afirmar que són immutables i fixes les llengües cultes, tot i que amb el pas del temps també poden sofrir algunes variacions.

Afirmacions que depenen del context:

- *Les fronteres que separen les llengües són ben clares.* Aquesta afirmació sols és certa en cas, per exemple, de l'èuscar. Es tracta d'una llengua *trasplantada* perquè tots els aspectes lingüístics són diferents.
- *Les llengües són millors per a l'educació i el pensament lògic.* En el món occidental actual, l'escolarització exigeix una homogeneïtat lingüística que fa que sols s'apreguen les varietats estàndards de les llengües. D'altra banda, hi ha moltíssims elements del medi natural i social que tothom aprèn mitjançant la llengua natural.
- *La religió no és un criteri per a la delimitació de les llengües.* La veritat és que molta gent creu que és la religió la que adjudica una llengua i no una altra.
- *Els gramàtics i els planificadors lingüístics poden introduir canvis gramaticals i lèxics en les llengües.* Aquesta afirmació pot ser certa si ens referim a la llengua culta

perquè aquests canvis no tenen la necessitat de passar per la llengua natural, que de vegades pot no voler adoptar-ne les modificacions.

Una vegada desmentides algunes afirmacions, és el moment de conèixer un poc la història dels dialectes i com el seu ús ha anat canviant amb el pas del temps.

Segons documenta Sifre (2005), en un principi, *dialecte*, a la Grècia clàssica significava ‘manera de parlar’, ‘conversa’ o ‘col·loqui’. Més tard, a Roma el terme va adquirir el significat de ‘parlar local i regional elevat a importància literària’. Aquesta noció ens resulta una mica estranya perquè estem acostumats al fet que la literatura es caracteritza per ésser una varietat estàndard enriquida. En l’època de Roma, la llengua oficial era el llatí i, gradualment, amb l’aparició dels primers estats europeus deixa d’exercir com a llengua culta. En aquests moments també sorgeixen (perquè són necessaris) els vulgars cultes i més tard ja es podran considerar llengües.

Arribats al segle X, quan una llengua esdevenia llengua culta volia fit que es manipulava la llengua natural i adaptar-la a la cort i el regiment dels afers públics. D’altra banda, els vulgars van començar a rebre la denominació de *dialectes*. A partir d’aquest moment, totes les variants que no es promocionaven adoptaven aquest sentit de dialecte i estaven sota la influència tant social com lingüística de les varietats que sí que es promovien.

Més tard, amb la invenció de la impremta i la creació dels nous estats, mitjançant l’alfabetització generalitzada i els mitjans de comunicació de masses es va poder adoctrinar la població de manera progressiva. En el sentit lingüístic, la millor manera de potenciar les varietats promocionades era estigmatitzar les altres. D’aquesta manera és com *dialecte* va esdevenir un concepte tenyit de negativisme.

De la mateixa manera, Joan Veny (1986) indica que si una llengua històrica té el suport d’un estat, la llengua estàndard pot influir en la direcció anivelladora i ambdues variants podrien conviure de manera igualitària.

La traducció dels dialectes

Ara que ja hem definit el terme *dialecte*, desmentit algunes creences i coneixem la seua història ja podem classificar-los i fer una anàlisi per a traduir-los.

Segons la procedència del parlant, els dialectes poden ser de tres tipus (Halliday, McIntosh i Strevens, 1964):

- Geogràfics
- Socials
- Temporals

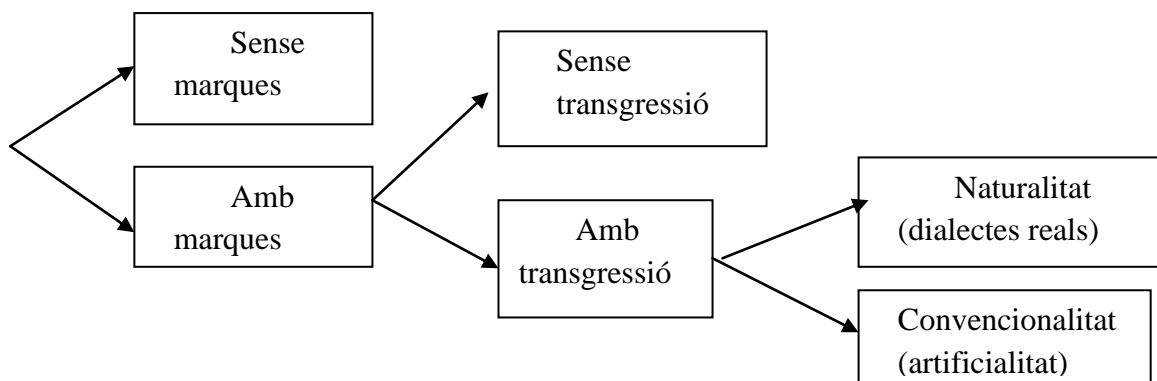
La dificultat que presenta la traducció dels dialectes és elevada, ja que ens exposem a perdre l'estil del text original. Tot i això, sempre és preferible patir una pèrdua parcial que una total.

L'exemple de Catford (1965, 87 i s.) que apareix en l'obra *El fil d'Ariadna* (2002) de Josep Marco, proposa traduir el dialecte *cockney* d'Anglaterra pel dialecte *Parigot* de França. En aquest cas es tractaria de la traducció d'un dialecte geogràfic. El primer pertany al dialecte dels parlants del sud d'Anglaterra i es caracteritza per a fonologia, mentre que el segon correspon al parlar típic de París i es caracteritza pel lèxic.

Segons Rabadán (1991, 97), el fet d'intentar establir equivalències en la traducció de dialectes és «inacceptable». L'autora proposa l'ús d'expressions com «va dir en dialecte» o similars. A més, tampoc veu viable la traducció dels dialectes temporals, ja que en ser els lectors contemporanis els que llegiran l'obra i no els d'altres èpoques i proposa traduir el dialecte fent servir la llengua contemporània de l'autor.

D'altra banda, Muñoz (1995, 25-26), afirma que el més important de la traducció dels dialectes és que el lector siga capaç de reconèixer en els trets representatius escollits, uns determinats estereotips socials i culturals.

Marco (2002) proposa les següents solucions per a la traducció de dialectes:

Esquema 1. Tècniques de traducció del dialecte (Marco 2002)

El primer plantejament que s'ha de fer el traductor és si vol fer una traducció amb marques del dialecte o sense. Si s'opta per la primera opció, s'estarà neutralitzant o anul·lant la funció del dialecte en el text. És possible que el traductor decidisca substituir el dialecte per una variant estàndard de la llengua. El fet de no deixar marques en el text meta és trepitjar terreny segur, però es simplifica i es desvirtua el significat original. En canvi, si el traductor opta per

deixar marques en text, intentarà restituir o recrear la riquesa dialectal del text original, tot i que pot contravenir la norma lingüística.

Si el traductor decideix fer marques en el text, pot ser que transgredisca la norma o no. En el cas de fer marques sense transgressió, no es viola la norma però sí que s'utilitza un grau d'informalitat extrem per tal de substituir el dialecte. Si per contra es decideix transgredir la norma lingüística en algun nivell (gramàtica, ortografia, lèxic, etc.), és possible que l'efecte que s'intente transmetre no siga el mateix en els lectors que no estiguen tan formats.

Si l'opció que ha triat el traductor és transgredir la norma, ho pot fer amb naturalitat o de manera convencional. En el primer cas es tracta de l'ús de dialectes reals, mentre que en el segon cas el dialecte és artificial, ja que seria inventat.

Siga quina siga l'elecció del traductor, el primer que s'ha de plantejar és la funcionalitat de la traducció del dialecte en el text.

En el nostre cas, els traductors de *Tombatossals* van optar per fer, majoritàriament, una traducció sense marques, tot i que de vegades sí que s'ha fet una traducció amb marques i sense transgressió de la norma.

2.3.2. *Fraseologia*

Resulta un buit aclaparador que en l'anàlisi de l'obra de *Tombatossals* no s'incloga un apartat dedicat a la fraseologia. Com que Tirado va ser elegit per contribuir a la confecció del *Diccionari Català-Valencià-Balear* pel seu gran coneixement fràsic, la seua obra havia de reflectir-ho. *Tombatossals* compta amb una gran quantitat d'elements fraseològics, tant a escala de la ciutat de Castelló (localismes) com a escala provincial. A continuació, definirem el terme *fraseologia* i analitzarem algunes tècniques per traduir-la.

Segons Conca i Guia (2014), la *fraseologia* és la disciplina lingüística encarregada d'estudiar el fràsic d'una llengua. *Fràsic* és conjunt d'unitats fràsiques que pertanyen a un àmbit determinat, com ara el fràsic de l'*Espill*, el fràsic d'Enric Valor o el fràsic de la llengua catalana.

En la seua obra *La fraseologia. Principis, mètode i aplicacions* (2014), Conca i Guia diferencien i expliquen els conceptes bàsics de la fraseologia, però en aquest treball sols ens centrarem a el *fràsic estilístic* (FE). El FE és el conjunt d'unitats estilístiques d'una obra, autor, escola o corrent literari. En aquest cas, parlarem del fràsic estilístic de Josep Pascual Tirado.

Aquests autors han decidit no emprar el terme *unitat fraseològica* perquè per a ells, la *fraseologia* es tracta de l'àmbit d'estudi de la disciplina, com ara els estudis fraseològics o l'anàlisi fraseològica, mentre que el *fràsic* fa referència a les designacions més bàsiques, és a dir, les construccions lingüístiques que existeixen abans de ser estudiades. D'aquesta manera,

Conca i Guia estableixen que un parlant d'una llengua té competència fràsica mentre que un estudiós fraseòleg ha de tenir competència fraseològica.

En el cas de l'obra que s'està analitzant en aquest treball, podem parlar del *fràsic estilístic* de Josep Pascual Tirado. L'autor moltes vegades crea nou fràsic i fa que l'obra encara siga més especial.

Pel que fa a la traducció del fràsic, Marco (2013) considera que la traducció de la fraseologia està condicionada per cinc factors:

- Isomorfisme: les unitats fraseològiques són (aproximadament) equivalents en ambdues llengües.
- Transparència/Opacitat: segons la convencionalitat, la freqüència o la familiaritat de l'ús (van Lawick, 2014).
- Domini de l'experiència: depén de l'experiència de l'usuari.
- Especificitat cultural: elements propis d'una comunitat.
- Variació: canvis en els fraseologismes de la llengua meta.

D'altra banda, Corpas (2000) proposa les següents tècniques per a la traducció de la fraseologia:

- Equivalència
- Paràfrasi
- Omissió
- Compensació
- Calc

Les tècniques que ambdós autors proposen cal utilitzar-les amb molta precisió, ja que si no s'utilitzen correctament, podem cometre errors en la traducció. Moltes de les vegades la causa de l'error es deu a la falta de competència fraseològica i traductora.

2.4. Localismes del Tombatossals: lèxic i fràsic

Una vegada hem vist amb detall què són el dialecte i la fraseologia, podem dir que en l'obra que analitzem en detall trobem un gran nombre de localismes.

Els localismes són particularitats lingüístiques d'una localitat. Els localismes que trobem en *Tombatossals* són lèxic i fràsic típics de Castelló de la Plana.

Gràcies al *Diccionari Català-Valencià-Balear* (DCVB) de Francesc De Borja Moll i Casasnovas i Antoni Maria Alcover podem trobar la majoria de lèxic català. En ser un recull que classifica el lèxic per localitats i comarques, hem pogut analitzar el lèxic i fràsic de *Tombatossals* i denominar-lo *localisme*.

Com hem dit anteriorment, Josep Pascual Tirado va contribuir molt en la confecció del DCVB i va mantindre bona relació amb els seus autors. En algunes de les observacions que es fan en la graella que apareix a continuació es pot corroborar que gran part del lèxic i el fràsic de Castelló que apareix al DCVB és per la consulta que es va fer en escrits de l'autor de *Tombatossals*.

El català que es parla a Castelló es diferencia de la varietat estàndard per la morfologia, la sintaxi, el lèxic i la pronúncia (fònic).

A continuació s'analitzaran en dues graelles alguns dels exemples del lèxic i del fràsic de caràcter més o menys local que apareixen en *Tombatossals*. En la graella apareixen el terme en català i la traducció que s'ha fet al francès, quina ha sigut l'estratègia de traducció, en quines pàgines apareix el terme i algunes observacions, com ara la descripció que proposa el DCVB:

2.4.1. Lèxic

Català	Francés	Què s'ha fet	p. CAT	p. FR	Observacions
Capítol 1					
Galifant	Colosse	Sense marques (neutralització)	p. 15	p. 15	Gegant, corpulent. Elegia als més galifants i de més corpenta, Pascual Tirado (BSCC, vi, 335). Recolçada al llom de galifant ballena, id., ibid. iv, 163.
Desllenguit	Languissant	Amb marques i sense transgressió	p. 19	p. 19	Esllanguit, esprimatxat; cast. lánguido,

					adelgazado. Amic de l'infant, desllenguit, secallós, J. Pascual Tirado (BSCC, 1923, p. 33).
--	--	--	--	--	---

Taula 1. Lèxic

2.4.2. Fràsic

Català	Francés	Què s'ha fet	p. CAT	p. FR	Observacions
Capítol 3					
Més seriós que un plat d'arròs	Sérieux comme un pape	Equivalent	p. 35	p. 31	La comparació es fa amb un plat d'arròs, cosa ben seriosa i important per als valencians
Pegant grans camallades	À grands pas	Paràfrasi	p. 35	p. 31	Passa llarga o moviment exagerat de les cames (Ribagorça, Conflent, Empordà, Rib. d'Ebre, Maestrat, Castelló, Val.)

Taula 2. Fràsic

3. La traducció dels localismes al francès: anàlisi quantitativa i qualitativa

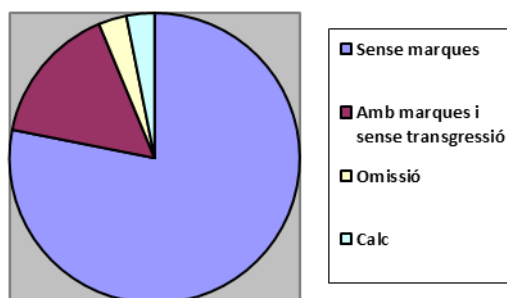
En aquest apartat analitzarem el recull de lèxic i fràsic de les dues taules anteriors. D'una banda, farem una anàlisi quantitativa i una qualitativa. En l'anàlisi quantitativa, com el seu propi nom indica, analitzarem la quantitat de lèxic i fràsic de tipus local que té *Tombatossals*. D'aquesta manera podrem conèixer amb exactitud la freqüència de les tècniques de traducció dels localismes. D'altra banda, farem una reflexió, mitjançant l'anàlisi qualitativa, de la validesa de l'elecció dels traductors a l'hora de triar una tècnica o una altra.

3.1. Anàlisi quantitativa

A continuació analitzarem les quantitats de les taules que hem vist anteriorment.

En total s'han analitzat 43 elements, 32 al lèxic i 11 referents al fràsic. Per fer aquesta anàlisi, s'han seguit les directrius de les tècniques de traducció dels dialectes de Marco (2002) i de la traducció de la fraseologia segons Corpas (2000) respectivament.

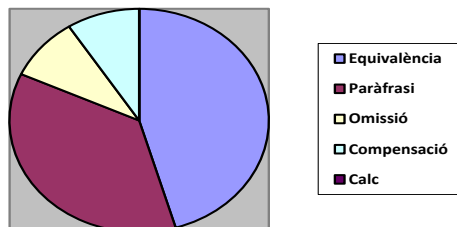
Quant al lèxic, els resultats són els següents:

Il·lustració 1. Anàlisi del lèxic

Com es pot observar, les tècniques de traducció del lèxic que s'han utilitzat són: més del 75% de les traduccions del lèxic han sigut sense marques, un 20% amb marques i sense transgressió i el 5% restant corresponen a una omissió i un calc.

Pel que fa al fràsic, la figura següent representa els resultats que s'han extret de l'anàlisi:

Il·lustració 2. Anàlisi del fràsic.

Segons la gràfica, la tècnica de traducció de fràsic que més s'utilitza és l'equivalència, que representa quasi el 50% en l'obra de *Tombatossals*. La paràfrasi representa quasi un 30% i l'omissió i el calc un 10% respectivament.

3.2. Anàlisi qualitativa

En aquest apartat analitzarem la validesa de les traduccions al francès de l'obra de Josep Pascual Tirado. Com hem pogut comprovar, la tècnica que més s'utilitza és la traducció dels localismes sense marques. En aquest cas s'han neutralitzat els termes i s'ha perdut la riquesa lèxica per la qual es caracteritza *Tombatossals*.

No obstant això, cal remarcar que la intenció de l'obra no era transmetre l'estil de l'autor, sinó la història i mitologia de Castelló. En aquest cas es pot justificar la neutralització dels termes i la utilització del francès estàndard amb algunes variacions.

Quan s'ha utilitzat la tècnica de traducció del dialecte amb marques ha sigut sempre sense transgressió, és a dir, no s'ha violat cap norma lingüística però sí que s'ha utilitzat un grau d'informalitat extrem per a substituir el dialecte. En alguns casos, s'ha utilitzat l'omissió perquè els traductors han considerat que era millor ometre aquest terme, com per exemple quan en la pàgina 45 de *Tombatossals* apareix «veu botillosa», els traductors van decidir no utilitzar cap adjectiu amb el substantiu «veu», sinó que van preferir descriure mitjançant un verb com es trobava el personatge (*bégayant*= «tartamudejar»).

Cal dir que les tècniques de traducció emprades pel grup de traducció són totalment vàlides, ja que el grau de dificultat que presenta *Tombatossals* pel que fa al lèxic i fraseologia és prou elevat. No per filar més prim i acostar-se més a l'estil del text equival a millor traducció, sinó que de vegades s'ha de prioritzar el receptor. En aquest cas, el receptor és la ciutat de Châtelleraut (França) i, com hem dit al començament del treball, la intenció de la

traducció d'aquesta obra era apropar a França la mitologia castellanenca i no l'estil de Pascual Tirado.

Com hem mencionat en apartats anteriors, Alcover i Tirado tenien una molt bona relació i, com mostren les observacions de les taules d'anàlisi, la gran majoria de lèxic i fraseologia que utilitza Tirado queden recollits també en el *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

4. Conclusió

Després de realitzar una anàlisi quantitativa i qualitativa de les tècniques de traducció que s'han emprat per a traduir el lèxic i el fràsic de *Tombatossals* arribem a la següent conclusió: la tendència és la neutralització. En altres paraules, s'ha optat per fer utilitzar majoritàriament un llenguatge estàndard, sense marques dialectals mitjançant la recerca d'una equivalència en la llengua d'arribada.

El fet que la traducció al francès no continga trets dialectals no lleva mèrit a la tasca dels traductors, ja que, com hem indicat en apartats previs, la intenció d'aquesta traducció era donar a conèixer la història de Tombatossals i celebrar l'aniversari de l'agermanament de la ciutat francesa de Châtelleraut i Castelló.

L'obra de Josep Pascual Tirado es caracteritza per la gran riquesa lèxica que trobem en les pàgines de *Tombatossals*. No obstant això, totes les obres que compten amb recursos estilístics com ara metàfores, jocs de paraules, dialecte, estil determinat de l'autor, etc. suposen un gran repte per a la traducció.

Depenent del receptor de l'obra, el traductor ha de barallar totes les possibilitats que té per poder realitzar la traducció. Cal tenir en compte quina és la intenció de la traducció, per exemple, es pot tractar de donar a conèixer la història sense importar l'estil de l'autor (com és el cas de *Tombatossals*) o tot el contrari, donar preferència a l'estil de l'autor, com podria ser el cas de *Cien años de soledad* de Gabriel García Márquez. En ambdós casos, resulta complicat saber on es troben els límits de les equivalències i es necessita un gran coneixement lingüístic i cultural per part del traductor. El traductor, com bé diu el títol del llibre de Javier Calvo, és un fantasma en el llibre.

L'objecte d'aquest treball, a més d'analitzar la traducció del lèxic i el fràsic d'una obra literària, també pretén servir com a punt de partida per a futures investigacions. Des de sempre m'ha agradat l'educació i les llengües i que millor manera que cursar l'any vinent el Màster de Professor/a d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyaments d'Idiomes que ofereix la nostra Universitat.

La línia d'investigació que m'agradaria desenvolupar està relacionada amb l'ensenyament de la literatura mitjançant la traducció. M'agradaria poder adaptar aquest treball en el context de l'ensenyament del francès a l'institut. Trobe que la traducció és molt profitosa per a l'aprenentatge de llengües.

5. Bibliografia

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA: *Diccionari normatiu valencià*. En línia: <http://www.avl.gva.es/lexicval/#>.
- BELTRAN ANDREU. (2008): *Bloc d'Andreu Beltran: Cassecoteaux* (pàgina web). En línia: <http://andreubeltran.blogspot.com/2008/11/cassecoteaux.html>.
- CONCA, Maria i Josep GUIA (2014): *La fraseologia. Principis, mètode i aplicacions*. Alzira: Edicions Bromera.
- CORPAS PASTOR, Gloria (2000): «Fraseología y Traducción.» En *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, ed. Vicent Salvador i Adolf Piquer. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- ÉDITIONS LAROUSSE: *Dictionnaire de Français* (pàgina web). En línia: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/>.
- GENERALITAT DE CATALUNYA: *Optimot, consultes lingüístiques* (pàgina web). En línia: <http://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/index.html>.
- GIMENO BETÍ, Lluís (2000): *Josep Pascual Tirado i l'Obra del Diccionari (1920-1930)*. Castelló de la Plana: Societat Castellonenca de Cultura.
- GRUP ENCICLOPÈDIA CATALANA: *Enciclopèdia Catalana* (pàgina web). En línia: <http://www.enciclopedia.cat/>.
- MARCO, Josep (2002): *El fil d'Ariadna: anàlisi estilística i traducció literària*. Vic: EUMO.
- (2013): «La traducció de les unitats fraseològiques de base somàtica en el subcorpus anglès-català.» En *El corpus COVALT: un observatori de fraseologia traduïda*, ed. Llum Bracho Lapiedra. Aquisgrà: Biblioteca Catalànica Germànica.
- PASCUAL TIRADO, Josep. 1988. *Tombatossals*. València: L'estel.
- (2005): *Tombatossals*. Castelló de la Plana: Ellago Ediciones.
- (2008): *Cassecoteaux*. Castelló de la Plana: Excel·lentíssim Ajuntament de Castelló de la Plana. Consell Municipal de Cultura.
- SANCHO CREMADES, Pelegrí (1999): *Introducció a la fraseologia: aplicació al valencià col·loquial*. València: Denes.
- SIFRE, Manuel (2005): *Llengua i dialecte*. Alzira: Edicions Bromera.
- VENY, Joan (1985): *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

6. Annexos

Apèndix A. Taula del lèxic.

Català	Francés	Què s'ha fet	p. CAT	p. FR	Observacions
Capítol 1					
Galifant	Colosse	Sense marques (neutralització)	p. 15	p. 15	Gegant, corpulent. Elegia als més galifants i de més corpenta, Pascual Tirado (BSCC, vi, 335). Recolçada al llom de galifant ballena, id., ibid. iv, 163.
Esbargir (vent)	Dissiper	Sense marques (neutralització)	p. 16	p. 16	Esbargir és un terme que s'utilitza al Maestrat (Diccionari Català Valencià Balear)
Sostovar	Attendrir	Sense marques (neutralització)	p. 16	p. 16	1. Estovar, fer tornar blan o tou (Pallars, Gandesa, Ribera d'Ebre, Maestrat, Morella, Cast.); cast. ablandar, esponjar. «Sostovem la

					palla de la batuda amb les forques». «Cal sostovar el llit, que és molt dur». La millor llana i la més ben sostovada per als matalafs, Bol. Dim. 15.
Clafit	Briser	Sense marques (neutralització)	p. 16	p. 16	Soroll sec que produeix una cosa en esclatar (Cast.); cast. estallido. Enlluernat... per les llums de bengala i els clafits de la traca, Bol. Dim. 22.
Esguella ment →esguell	Déchirure	Sense marques (neutralització)	p. 16	p. 16	S'ha modificat ESGUELLAR v. tr. Esqueixar (val.); cast. rasgar, desgarrar. Hagué capes esguellades, gent a la cèquia a grapats, Ros Rom. 173. «La rama s'esguellarà i cauràs» (Morella).
Clavill →	Fente	Sense marques	p. 17	p. 16	S'ha modificat

clevill		(neutralització)			
Capítol 2					
Bròfec	Grossier	Sense marques (neutralització)	p. 19	p. 19	Sec, que no té humitat (Castelló). «Lo cànem està bròfec».
Desllenguit	Languissant	Amb marques i sense transgressió	p. 19	p. 19	Esllanguit, esprimatxat; cast. lánquido, adelgazado. Amic de l'infant, desllenguit, secallós, J. Pascual Tirado (BSCC, 1923, p. 33).
Comboiant	Joyeux	Sense marques (neutralització)	p. 22	p. 22	Deseixit, actiu, despert de potències (Tortosa, Castelló); cast. despierto, listo. En les tendres mans del fillet d'aquella bona dona comboianta, lo fea riure, J. Pascual Tirado (BSCC, iv, 33).
Pollut	Sale	Sense marques (neutralització)	P. 24	p. 23	Pollós (val.). La filla del Rei Barbut en tu no se vol casar per ser un garxo i pollut,

					Pascual Tirado (BSCC, v, 66).
Vítol	Vítol	Calc	p. 29		Víctor, crit de joia per a aclamar algú (val.); cast. vítor. Un vítol clamorós, J. Pascual Tirado (BSCC, i, 52)
Brusent	Chauffé au rouge	Sense marques (neutralització)	p.30	p.27	Ardent, que crema; cast. ardiente. Li feya coure els ulls ab ses brusentas llàgrimas, Pons Auca 205. Al clafir del oli brusent, J. Pascual Tirado (BSCC, ii, 52)
Enflocallar	Garnir	Sense marques (neutralització)	p. 31	p. 28	Guarnir de flocs; cast. enflecar. Sant Roc... en l'esclavina apetxinada, lo bastó rematat per la enflocallada carbaceta, J. Pascual Tirado (BSCC, vi, 233).
Bascoll → bescoll	Nuque	Sense marques (neutralització)	p. 31	p. 29	Canvia la forma original
Sarrabastrall → terrabastr	Bourdonnement	Sense marques (neutralització)	p. 33	p. 29	En l'accepció 2: sarrabastall, sarabastall (Son horrorós

all					sarrabastall s esmortia allunyant-se, Pascual Tirado, ap. BSCC, iv, 35; Vei caure el pi més alt i vell del bosc, gemegant i fent un gros sarrabastall, Lluís Rec. 62).
Alevat	Demeurer longtemps à regarder	Sense marques (neutralització)	p. 34	p. 30	Elevat, abstret en la contemplació d'alguna cosa; cast. extasiado. Sols l'Infanta desficiosa mirava, mirava la llunyanía... Estava alevada mirant, mirant... Pascual Tirado (Bol. Soc. Cast. Cult., iv, 35).
Capítol 3					
Ajocar-se	Passer	Sense marques (neutralització)	p. 35	p. 31	refl. per ext., retirar-se a dormir un animal qualsevol o una persona; cast. acostarse. «A boqueta de nit, quan les mosques s'ajoquen»

					(Castelló). Hi volejaven els pensaments com un aixam d'abelles al ajocarse, Pons Auca 228.
Capitomb ar	Ensorceler	Sense marques (neutralització)	p. 36	p. 32	Tirar o fer caure de cap (Uldecona, Maestrat, Castelló); cast. tumbar, derribar. Aquest dessorí era per a tombar d'espatles a tots los mestres... Allò era per a capitombar al més pintat!, J. Pascual Tirado (BSCC, vii, 325).
Calpissot	Calotte	Sense marques (neutralització)	p. 41		Clatellada (Cast.); cast. pescozón. Pegantli un calpissot al replicó esquifínyat, Pascual Tirado (BSCC, iv, 166).
Capítol 4					
Toflar-se	Prendre la	Amb marques i sense	p. 47	p. 39	Enfadar-se (Maestrat,

	mouche	transgressió			Plana de Castelló); cast. atufarse. No vos tofleu per tan poca cosa, J. Pascual Tirado (BSCC, v, 62)
Esplatxat	Écrassé	Sense marques (neutralització)	p. 48	p. 41	Sols apareix en Tombatossals
Brusentor	Bien loin	Sense marques (neutralització)	p. 50	p. 41	Qualitat de brusent (val.); cast. ardor. Sé llançar-los ab brusentor i distancies llargues, J. Pascual Tirado (BSCC, v, 64).
Teclós	Tatillon	Sense marques (neutralització)	p. 50	p. 41	Minuciós, massa remirat, carregat de romanços; cast. quisquilloso. Puix no vindrà poc bé per a riure-nos del desenquet i teclós Princip Garxolí del Cenillar, J. Pascual Tirado (BSCC, v, 64).
Sampastrades	Coup de main	Sense marques (neutralització)	p. 52	p. 43	Grapada (Cast.). Res li haguera costat... en quatre sampastrades arrematar en lo Príncip,

					Pascual Tirado (BSCC, v, 66).
Cormo	Coteau	Sense marques (neutralització)	p. 53	p. 44	Part més alta d'una cosa (Cast.); cast. cima, cumbre. Tombatossals desde el cormo del tossal del Dorador, Pascual Tirado (BSCC, v, 67).
Arguellat	Maigrichon	Amb marques i sense transgressió	p. 53	p. 44	Magre i descolorit, d'aspecte malaltís (Maestrat, Cast., Lluçena, Val.); cast. arguellado, escuálido. Lo que té abovat al arguellat del Príncep Gartxolí, Pascual Tirado (BSCC, iv, 162).
Esquallòs	Trouillard	Amb marques i sense transgressió	p. 56	p. 45	Que s'esqualla. Al magnífic Baró i al esquallós Garxolí del Cenillar, Pascual Tirado (BSCC, v, 68).
Copró	Croupion	Sense marques (neutralització)	p. 57	p. 47	L'os que forma l'extremitat inferior de l'espina (val.); cast. rabadilla. En les aus,

					<p>extremitat movible on estan les plomes de la coa (val.); cast. obispillo, rabadilla. Lo ocell se scarba e pica molt souent al derredor del copró en la esquena, Anim. caçar 77 vo. La carn del coll e los coprons, Spill 4751. Tomba-tossals de tres patades en lo copró los féu volar en tres direccions diferents, J. Pascual Tirado (BSCC, v, 69).</p>
Capítol 5					
Pastera	-	Omissió	p. 64	p. 53	<p>Barca petita i de fons pla, sense quilla; cast. artesa. Qui va en barques o vexellets lonchs a manera de pasteres ab rems, Eximenis Dotzè, c. 217 (p. Aguiló Dicc.). Tombatossals dret en la</p>

					barana de la pastera capitana, Pascual Tirado (BSCC, v, 271).«Mai, per una pastera, sa torre d'es senyals posà bandera» (refr. mall.)
Capítol 6					
Renoc	Sonneur	Amb marques i sense transgressió	p. 72	p. 60	Calàpat, amfibi de l'espècie <i>Bufo vulgaris</i> (Cast., Val.); cast. sapo, escuerzo. Ne sigales ho renochs vos plasia, Jaume March (Cançon. Univ. 29). Lo tio roncave com un beneit, pareixia un renoc, Pascual Tirado (BSCC, vii, 193).
Ventolera	Du vent	Sense marques (neutralització)	p. 88	p. 74	Ventada (Pineda, Fraga, Gandesa, Ribera d'Ebre, Baix Aragó, Morella, Cast., Moixent, Pego). Unflant los bossins arrancà ventolera arremolinada, J. Pascual Tirado (BSCC,

					v, 68).
Capítol 8					
A manta	Innombrables	Sense marques (neutralització)	p. 97	p. 79	Lo beneit del llaurador li donava al sastre bones pilotes de melons... i a manta llavors, Pascual Tirado (BSCC, viii, 244).
Giragonso-sa	Sinueux	Sense marques (neutralització)	p. 98	p. 80	Sols apareix en Tombatossals

Taula 3. Lèxic.

Apèndix B. Taula del fràsic.

Català	Francés	Què s'ha fet	p. CAT	p. FR	Observacions
Capítol 3					
Més seriós que un plat d'arròs	Sérieux comme un pape	Equivalent	p. 35	p. 31	La comparació es fa amb un plat d'arròs, cosa ben seriosa i important per als valencians
Pegant grans camallades	À grands pas	Paràfrasi	p. 35	p. 31	Passa llarga o moviment exagerat de les cames (Ribagorça, Conflent, Empordà, Rib. d'Ebre, Maestrat, Castelló, Val.)
Dormir com un algep	Dormir comme une marmotte	Equivalent	p. 40	p. 34	Dormir més que l'algep: esser molt dormidor (Castelló de la P.).
A les galligotes	Porter sur les épaules	Equivalent	p. 41	p. 35	A les galligotes: assegut damunt els muscles d'un altre i amb les cames penjants damunt els pits d'aquest (Castelló de la Pl.); cast. a

					cosqueretas. Portant a les galligotes a Cagueme, Pascual Tirado (BSCC, 1923, pàg. 166)
Fer la rosca	Faire du lèche-bottes	Equivalent	p. 41	p. 35	Fer la rosca a algú: fer-li la bona, procurar tenir-lo content per obtenir-ne beneficis. Tothom feya la rosca an En Manyara, Querol Her. cab. 197. Fon.: róska (or.); róska (val.); róska (bal.); róska (Peníscola).
Capítol 4					
Veü botillosa	-	Omissió	p. 45		Farfallós, que parla balbuç (Castelló, Llocna, València); cast. tartajoso. El que va fent més travadilles canturrunya mitj botillós, Guinot

					Capolls 61. Fent passadetes, parlant botillós, Pascual Tirado (BSCC, i, 241).
No parava de cavilar	N'arrêter pas de se creuser la tête	Compensació	p. 52	p. 43	
Prendre's alguna cosa a xacota	Prendre à la rigolade	Equivalent	p. 52	p. 43	Burla, broma (or., val., bal.); cast. chacota. Sempre en tenia alguna de pensada per fer sa xacota damunt es més pintat, Rond. Eiv. 62. Var. form. (dial.): xaclota (J. Pascual Tirado en BSCB, v, 66)
Capítol 6					
Fer peixet	Tomber dans la mer	Paràfrasi	p. 72	p. 61	Fer peixet: caure dins l'aigua o altre líquid (Cast.). ¿Has fet peixet en algun bassal?, Pascual Tirado (BSCC, iv,

					162)
Arrugar el melic	Avoir peur	Paràfrasi	p. 75	p. 62	Arrugar-se el melic a algú: esporuguir-se, sentir temor (val.). Un mestre en cirurgia... si era cridat en ajuda d'alguna partera anguniosa, no se li arrugava el melic, Pascual Tirado (BSCC, vii, 321).
A manta	Innombrables	Paràfrasi	p. 97	p. 79	Lo beneit del llaurador li donava al sastre bones pilotes de melons... i a manta llavors, Pascual Tirado (BSCC, viii, 244).

Taula 4. Fràsic.